

„СВЕВЛАД“ – www.svevlad.org.rs
Чедомир Антић, „Српска историја. Велика сеоба народа;
Властиминова земља“
Објављено: децембар, 2013.

Чедомир Антић Српска историја Велика сеоба народа; Властиминова земља*

Велика сеоба народа

После смрти императора Трајана, од земаља данашње Србије, само област на крајњем северу, између Дунава и Тисе, није била у границама Римског царства. Јазиги, који су живели у тим равницама, упадали су у Мезију и пограничне провинције. За време владавине цара Марка Аурелија, у једној већој бици, поражена је римска војска а њен командант Клаудије Фронт, управник Дакије и Горње Мезије, погинуо је у борби.

Рат са Персијом спречио је великог цара да покори и искорени Јазиге и на њиховој земљи створи нову провинцију. Средином 3. века на Дунаву су се појавили Готи. Овај народ, који ће одиграти значајну улогу у време Велике сеобе народа, остаће у Подунављу током наредних четврт миленијума. Упркос победама, римска војска је у време цара Аурелијана коначно морала да напусти најисточнију европску провинцију Римског царства - Дакију.

Најважнији заплети драматичне кризе царства седамдесетих година 3. века углавном су се одиграли у областима балканских провинција. Битка која се 285. одиграла на Морави одредила је судбину Римског царства пошто је тада Диоклецијан, његов будући реформатор, однео победу над својим претходником Карином. Промене су донеле нови значај граници на Дунаву. Диоклецијанов цезар и један од четворице наследника, управљао је својим делом царства из Сирмијума или Сердике⁶. У доба владавине Константина Великог у царство су са Севера, преко Дунава упали Сармати. Цар је 322. преко Паноније прешао области данашње Бачке и мочвара у Банату покоривши варварска племена. Иако је на левој обали Дунава подигао утврђење, Константин је војним реформама дугорочно ослабио дунавску границу. Елитне легије које су вековима чувале лимес, подељене су тако што су најбоље јединице издвојене и стављене цару на стално располагање, док су уз границу остале граничне трупе чији су се припадници у време мира бавили земљорадњом.

---

* Пето и шесто поглавље из књиге др Чедомира Антића *Српска историја*, „Вукотић Медиа“, Београд, 2013.

„Вукотић Медиа“ - www.vukoticmedia.rs

⁶ Данашња Софија.

Када је после пропасти Константинове династије, у Римском царству коначно повраћен ред за време владавине двојице браће - царева Валентинијана и Валенса, дошло је до великог померања народа у источној и северној Европи познатог као Велика сеоба народа. Хуни су 375. године провалили у Европу. Варварски народи на које су наишли започели су сеобу на римску територију. Док је хунски поход у срце Римског Царства трајао током многих година, део варварских Гота потражио је уточиште у крајевима јужно од Дунава. Споразум са римским властима убрзо је пропао услед злоупотреба царских чиновника. Готска побуна довела је до великог рата који је завршен истинском катастрофом по Римско царство.

Код Хадријанопоља⁷, надомак Константинопоља, дошло је до велике битке у којој су Римљани поражени, а сам цар је погинуо. Током наредних једанаест векова само ће се два пута - у 9. и 15. веку - догодити да један цар Источног римског царства - Византије, погине на бојном пољу. Нови цар Теодосије Први, који је проглашен уз Баленсовог синовца Грацијана који је владао западним деловима царства, успео је да победи Готе, али су они већ 380. године поново упали у Тракију, а затим и у Горњу Мезију и Панонију. Коначно су цареви дозволили Готима да се, под условом да постану римски савезници, населе у Панонији. Ово је био први пут да су на царској земљи насељени слободни варвари, који су задржали своје судије и владаре. Споразум и мир су, међутим, били краткотрајни. Ускоро су области насељене Готима поново постале немирне.

Византија, међутим, за разлику од Западног римског царства, успева да се одржи. Велику кризу доживела је око 400. године, када су германски најамници под вођством Гајнаса практично управљали царством. Становништво престонице се побунило и масакрирало германске војнике. За време владавине Лава Првог (457-474), на двору су превагу имали германски најамници под вођством Аспара, који је припадао племену Алана. Аспар је коначно убијен у сукобу са другим најамницима из азијских провинција царства - Исавријанцима, чији је вођа Зенон завладао царством.

Средином 5. века наступила је једна од највећих криза. Деценијама раније хунска држава допирала је до леве обале Дунава. Повод за напад Хуни су нашли у наводном оскрнављењу гроба једног од својих вођа. Пошто њихов захтев за изручење епископа града Маргума није испуњен, на препад су заузели овај град, а ускоро су у њихове руке пали Сирмијум, Сингидунум, Виминацијум, Наис...

До 447. продрли су до Термопила у Грчкој. Градови су спаљени и опустели, становништво је поробљено или избегло. Граница се усталила јужно од Наиса. Убрзо после смрти хунског владара Атиле, покорени народи подигли су устанак и у савезу срушили хунску власт. Сада су Готи, Гепиди и Херули владали некадашњим хунским земљама. Царство је са њима и даље имало тешкоћа. Готи су 478. године напали Источно римско царство и продрли све до Дирахiona на обали Јадранског мора. Цар Зенон је успео да наговори готског вођу Теодориха Амалијца да народ са Балкана пресели у Италију. Тада је, након што је 476. тамо укинуо Западно римско царство, у Италији владао вођа германских најамника Одоакар. Теодорих је повео Готе у Италију, где је успео да порази, после

---

⁷ Данас Једрена.

дуготрајне опсаде Равене, зароби и мучки убије Одоакара. Балканске области Источног римског царства, међутим, ни после овога нису биле сигурне. Север провинције Мезије, данас централна Србија, дошао је под власт готске државе у Италији. Сада двострука периферија, ова област је готово сместа постала мета напада многобројних варварских народа. У доба владавине византијског цара Јустина Првог (518-527) забележен је први упад Словена на Балкан. Првих деценија, ови чести упади су сузбијани а царске трупе ратовале су на левој обали Дунава. Ускоро, међутим, Словени прелазе на територију царства. Током неколико година ови крајеви су потпуно опустошени. Прокопије, чувени историчар тог времена, назива балканске крајеве „скитском пустињом“. Велики словенски одреди доспели су на обалу Јадранског мора, до Солуна и Константинопоља. Византијска настојања да изазову сукоб између Лангобарда, Гепида и Словена нису имала дугорочнијег успеха. Средином 6. века у Панонску низију стигли су Авари, номадско племе из азијских степа. У споразуму са царством ратују против других номадских народа. Ускоро успевају да униште гепидску државу и потчине Словене. Међутим, после те аварске победе царство је успело да од Гепида преотме Сирмијум. Наступио је петнаест година дуготрајан рат, после ког су Сирмијум и Сингидунум коначно пали под аварску власт. Византијски цар Тиберије Други Константин једном приликом је рекао да би аварском кагану Бајану радије дао своју ћерку него Сирмијум. Падом Сингидунума и Сирмијума изгубљена су најзначајнија византијска упоришта на Дунаву. Царство ће успети да их поврати тек у 11. веку. Освојени градови су убрзано пропадали. Када је 583. у Сирмијуму избио пожар, Авари су га, невични таквим ситуацијама, напустили.

Енергични византијски цар Маврикије (582-602), који је реформисао одбрану царства створивши егзархате у Равени и Картагини, покушавао је да се супротстави нападима Авара и истинској инвазији њихових савезника Словена. Велики походи довели су царску војску у земље северно од Саве и Дунава. Када је 602. године цар наредио војсци да презими у негостољубивим северним пределима, избила је побуна после које се граница распала. Царска породица је масакрирана, на престо се попео злогласни Фока (602-610). Царство се наредних деценија борило за живот. Мада је нови цар успео да за велики данак некако купи мир од Авара, мноштва Словена населила су Балкан од Саве и Дунава до Јонског и Егејског мора. Седиште византијске провинције Далмације, Салона, пала је 614. године. Дуги низ година биће угрожен Солун, а Цариград су 626. године опседали Авари, Словени и Персијанци.

Коначно је Византија ипак успела да превлада кризу. Енергични цар-реформатор Ираклије стабилизовао је границу у близини Цариграда и приморских градова на Егејском мору. У епском рату са Хозројем Другим успео је да коначно победи вековног непријатеља - Персију. Убрзо се на истоку појавио нови непријатељ. Арабљани су током наредних стотину година тешко угрожавали сам опстанак Византијског царства.

Двадесетих година 7. века, после доласка многобројних словенских племена, на Балкан су стигли и Срби.

Властиминова земља

Писац Анала Франачког краљевства (*Annales Regni Francorum*) забележио је да је, након што је франачка војска срушила устанак панонског кнеза Људевита Посавског, овај предузимљиви хрватски владар пребегао из своје престонице Сиска, преко Саве, Србима. Уточниште му је пружио месни господар, жупан, кога је Људевит потом убио и завладао уместо њега. Византијски император-историчар Константин Седми Порфирогенит, пише тек о времену које је уследило после две деценије, као о познатом добу у ком се Србија и њени владари јављају као учесници мукотрпне, дуготрајне и сложене борбе Византије са Бугарима. Наследници моћног бугарског кана Крума морали су да ратују и са Србима, које је предузимљива византијска дипломатија укључила у свој сложени систем савеза. Константин Седми, који је писао средином 10. века, настојао је да што боље представи византијске аргументе у још живом сукобу. Зато је брижљиво истицао да су већ приликом досељавања Срби и Хрвати признали врховну власт Цариграда. Први српски владар о коме Порфирогенит више говори био је Властимир. Кнез Властимир, савременик Лудвига Другог и Карла Ђелавог, који је потврдио политичку власт над српским земљама, одупирао се током пуне три деценије (негде између 836. и 852. године) нападима бугарских војски.

Рана средњовековна Србија остала је у изворима позната као „Српска земља“. Порфирогенит пише да су Србију чиниле области Раса (Рашка) и Босна, док су Срби насељавали и приморске области Паганију (Неретву), Захумље (крајеве данашње Источне Херцеговине), Травунију (територију северно од Боке) и Дукљу (касније Зету) око Скадарског језера. Претпоставља се да се њен главни град налазио близу источних граница у граду Дестинику.⁸ Познато је свега неколико њених градова и то углавном само по називу; њени владари владали су у оквирима породице. Власт је дељена међу браћом. Властимира су наследили синови, на челу са Мутимиром. Кнез Мутимир одржавао је преписку са папом Јованом Осмим. Властимиров млађи син Стројмир био је вероватни власник јединог до данас сачуваног златног печата, свакако најстаријег археолошког остатка везаног за најранију српску државу.

Приликом једног похода бугарске војске коју је предводио син и наследник бугарског кана Бориса - Владимир, српски кнежеви на челу са Мутимиром успели су да поразе нападаче и заробе њиховог војсковођу и са њиме дванаест великих бољара. Ослобађање Владимира на граници код града Раса, и поклони које су кнежеви заузврат добили, рано су сведочанство о границама, обичајима и односима оног доба.

Седамдесетих година 9. века српска племена примила су хришћанство. По досељавању успостављена је црквена организација из приморских градова, под јурисдикцијом Рима. Али, тек у годинама после Моравске мисије и бурног преласка Бугара у хришћанство, постепено је успостављено хришћанство и у Србији. Владарска генерација рођена почетком седамдесетих година већ је носила хришћанска имена. Чини се да је християнизација, о чијем постепеном и

---

⁸ Можда данашње село Дрсник, у близини КLINE у Метохији, и данас већински насељено Србима.

мирном карактеру сведочи њена непотпуност и велики број задржаних обичаја, означила и раздобље покорности Византији.

Крајем века Србија се налазила између два велика ривала који су се надметали за власт над полуострвом. Бугарска је после християнизације из времена кнеза Бориса, под владавином његовог наследника Симеона, остварила низ победа над Византијом. Бугарски владар се 913. године прогласио за цара. Византија је током деценија борби активно употребљавала своја упоришта на источној обали Јадранског мора, посебно Драч.

У борби за власт, кнез Мутимир је предао своју браћу бугарском владару. Један од његових синоваца - Петар Гојниковић - пребегао је у суседну Хрватску. Две деценије пошто је 891. или 892. Мутимир умро, трајао је сукоб између његових наследника и потомака његове браће. Једини који је међу њима дуже владао био је Петар Гојниковић (892-917), који је проширио своју власт и на Паганију (Неретљанску кнежевину). Јачање Србије под влашћу Петра Гојниковића довело је до супарништва са Захумљем. Подстакнут интригама захумског кнеза Михаила Вишевића, бугарски цар Симеон напао је Србију. Збацивши и заробивши њеног владара, бугарски цар ипак није успео да трајно учврсти свој утицај у Србији. На српском трону сменила су се двојица владара, који су се временом окретали Византији. Када је после једног пораза 924. године коначно у потпуности покорио земљу, цар Симеон се одлучио да на власт не доведе новог штићеника Часлава Клоникировића. У ропство су, поред младог претендента, одведени и окупљени српски жупани, а обезглављена земља привремено је припојена Бугарској.

Бугарски цар Симеон је умро само три године касније, 927. године. Бугарско царство је под скиптаром његовог наследника цара Петра ушло у раздобље мира (927-969), које је завршено изненадном пропашћу под ударима руских чета и армија византијских царева. Часлав Клоникировић је одмах по промени на бугарском престолу пребегао у Србију, где је успоставио власт уз помоћ византијског цара. Кнез Часлав, савременик византијских царева Романа Првог Лакапина и Константина Седмог Порфирогенита, владао је Србијом током скоро четврт века. Иако су се источна и јужна граница Србије умирале, за Часлављеве владавине са севера су започели велики упади Мађара. Управо у последњој деценији 9. века ово ратничко племе се доселило у Панонску низију. Њихов продор на запад зауставио је на реци Лех 955. године цар Светог римског немачког царства Отон Први. Приликом једног упада Мађара, око 950. године, кнез Часлав је заробљен и убијен.

Велики ратови Византијског царства на Дунаву, средњем Балкану и Блиском истоку наредних деценија, учинили су да наредних година утихну вести из средишњих делова Србије. Није познато да ли је Часлављевом погибијом сместа нестала и династија Властимикировића. Током следећих сто педесет година, у средишту збивања наћи ће се Приморје.